

FOTO: KEN ECK

LICHTONTWERPER IN NEW YORK

Netwerken en mensen ontmoeten

In 2008 vertrok Gertjan Houben naar New York om zich een jaartje te verdiepen in het lichtontwerpen. Tien jaar later woont en werkt hij er nog steeds. "Hoe dichterbij Broadway komt, hoe diplomatieker je moet communiceren." | TEKST: BASTIAAN SCHOOF |

"Ik liep al enige tijd rond met het idee om me op een hoger, academisch, niveau te verdiepen in het lichtontwerpen", vertelt Gertjan Houben (42) in zijn kantoor in Brooklyn, New York. "Bij *The Lion King* leerde ik Jeanne Koenig kennen. Zij was daar als associate lighting designer (zie kader) en wees me op de mogelijkheid om naar New York te gaan, naar de Tisch School of Arts van de New York University om precies te zijn." Voordat Houben op basis van die tip

naar New York vertrok, was hij in Nederland een succesvolle, internationaal toerende lichtoperator voor theater, musicals, concerten, awardshows en bedrijfsevenementen. Een prima carrière, die begon toen hij in het jaar 2000 het diploma van de Opleiding Techniek en Theater aan de Theaterschool in Amsterdam behaalde. Nadat hij voor de zekerheid ook de lighting design opleiding van Yale had bekeken schreef hij zich in bij NYU. Vanwege het grote aanbod studenten

was er een strenge selectie. Zijn plan bestond eruit om in een jaar veel kennis op te doen en daarna terug te gaan naar Nederland voor het voortzetten van zijn carrière als operator. Hij was niet van plan de volledige studie te doen. Maar na dat eerste jaar zag hij dat hij meer uit deze studie kon halen en trok het idee van een terugkeer naar Nederland hem al veel minder. "Toen ik hoorde dat ik via de opleiding een visum kon krijgen kreeg ik het extra duwtje dat ik nodig had." Hij

besloot om er langer te blijven. Na voltooiing van de driejarige opleiding is hij nu de trotse bezitter van een *Master in Fine Arts Degree* in lichtontwerp.

Rood potlood

“Het eerste jaar aan de NYU was erg theoretisch, hoofdzakelijk gericht op tekst”, vertelt hij. “Elke week moest ik toneelstukken lezen en analyseren. Tot aan de montage was het vooral veel denkwerk en uitleggen wat je wilt gaan doen en waarom. De conceptuele fase is hier veel belangrijker dan in Nederland.” De lesmethode bestaat er niet uit om je iets moois te laten maken met een grote hoeveelheid moving heads. Bij de ontwerp opdrachten gaat het vaak om basic ontwerpen, met een *48 channel hookup*. “Door die beperking word je gedwongen goed na te denken over je keuzes.”

Het viel hem al snel op dat het werkproces in Amerika heel anders in elkaar zit dan in de Nederlandse praktijk. In Nederland komt alles meestal voor het eerst bij elkaar in het theater, en dan wordt er nog veel bedacht en uitgetoet. In Amerika gebeurt het bedenken en het uitwerken van de ideeën vooral in de periode daarvoor. Voorafgaand aan het maken van een ontwerp zijn er veel informatiestromen en vergaderingen. “Je moet dus heel goed van tevoren nadenken over wat je gaat doen, over hoe je je met licht gaat uitdrukken. Dat is niet makkelijk”, zegt Houben. “Je weet nog

niets van een decor of van de kostuums, maar je moet het beeld al helemaal voor ogen hebben.”

Bij de uitwerking van de lichtontwerpen werd je geacht veel met de hand te tekenen. “Bij elke productie in het tweede en derde jaar had je het *paper project*. Dan hangt iedereen zijn lichtplan aan de muur, waarna de docenten met een rood potlood langskomen. En die zijn erg kritisch.”

Het lichtontwerp is een soort contract tussen de ontwerper en de productie

“Erg interessant”

Zijn Nederlandse achtergrond speelt, ook na tien jaar in New York, nog steeds een rol. Als buitenlandse student werd Houben gezien als drager van kostbare historische kennis. Het Nederlandse licht van Rembrandt bijvoorbeeld is daar heel bekend. “In het Nederlands hebben we veel woorden om ons uit te drukken over licht”, zegt Houben. “Maar in de praktijk is het voor mij best lastig om in het Engels te praten over de emotionele uitwerking van een bepaald licht.” De gewenning aan typisch Amerikaanse gewoonten verloopt ook niet zonder slag of stoot. “De communicatie is omslachtiger, voorzichtiger. Mijn directheid wordt soms wel gewaardeerd, maar alleen omdat ik uit Nederland kom. Hoe dichtert je bij Broadway komt, hoe diploma-

tieker je moet communiceren. Je kunt bijvoorbeeld niet zeggen dat je het zelf anders gedaan zou hebben. Dat wordt niet op prijs gesteld. Je zegt bijvoorbeeld dat je het erg interessant vindt hoe het gedaan is.” De ‘can do-mentaliteit’, zoals die in het Nederlandse theater bestaat, heeft hij op zijn beurt weer aan anderen overgedragen. “En dat het soms goed kan zijn om juist wat minder systematisch te werken.”

Dezelfde namen

“De ene maand kom ik om in het werk, maar in een andere maand tref ik mezelf in een kelder aan met zes lampen en vraag ik me af wat ik in hemelsnaam aan het doen ben. In Amerika zijn er niet zo veel gezelschappen of groepen waarbij je je kunt aansluiten. Je moet continu netwerken en mensen ontmoeten. NYU was een goede opstap. Daar doe je veel contacten op. Soms leidt een kleine opdracht onverwacht tot een nieuwe, veel grotere opdracht en aan de andere kant hoor je na het doen van een grote productie soms ook niks meer van de mensen waarmee je zo intensief hebt samengewerkt.” Enkele opdrachten als associate lighting designer verhoogden Houbens aanzien op Broadway. Als associate

Lichtontwerp voor *In bed with Roy Cohn*, The Lion Theatre 2015

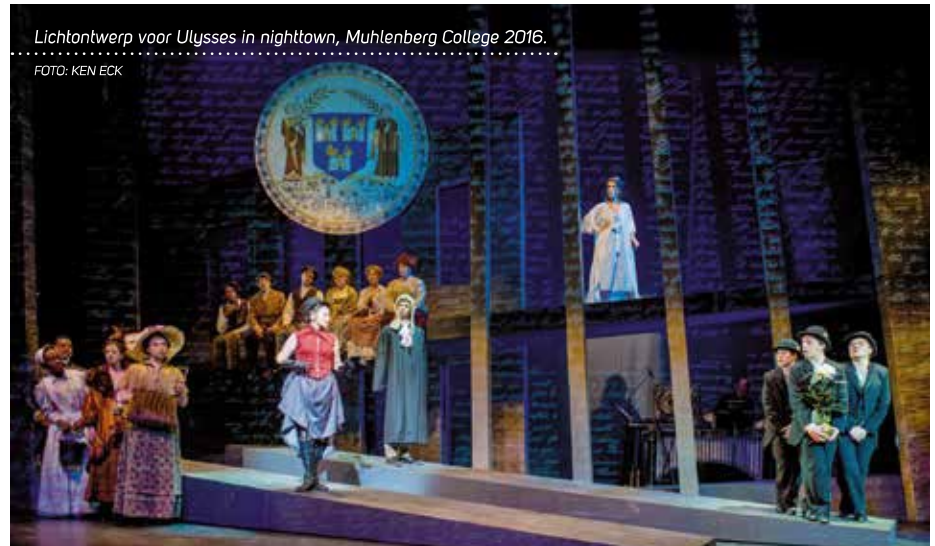
Associate lighting designer

Een *associate* is door de lichtontwerper aangesteld om zijn lichtontwerp in zijn naam uit te voeren. Het onderscheidende verschil met de *associate* is dat de associate ook beslissingsbevoegdheid heeft in het ontwerp. Over het algemeen is het de associate die het lichtontwerp uitvoert voor de voorstellingen buiten Amerika.

kun je meer zelfstandig beslissen en uitvoeren.

“In de VS is meer waardering voor ontwerpers, zowel voor licht, decor en kostuums”, vertelt Houben. “Het zijn gerespecteerde functies en dat wordt ook uitgedrukt in de beloning. Voor het creatieve team is er relatief meer geld.” Maar de goede plekken zijn schaars, de oude garde laat zich niet zomaar vervangen. Met zijn collega’s besprak hij onlangs hoe stabiel de grote namen op Broadway zijn. Al tien jaar lang staan er dezelfde namen op de posters. “Op een gegeven moment moet daar toch ruimte komen.”

In Amerika wordt de norm op technologisch gebied gesteld door de tourende shows in de rock-’n-rol. Nieuw geïntroduceerde apparatuur komt vaak

pas na een jaar of twee de theaters in, want dan is het te betalen”, zegt Houben. Op het gebied van het vervangen van halogeen door led is er, in verge-

lijking met Europa, veel minder druk van regulerende instanties. “Wie led wil gebruiken doet dat vooral om creatieve redenen, niet om groene.”

“In de VS is meer waardering voor ontwerpers, het zijn gerespecteerde functies en dat wordt ook uitgedrukt in de beloning”

Wie is Gertjan Houben?

Gertjan Houben (42) studeert in 2000 af als allround theatertechnicus aan de OTT in Amsterdam. Na verschillende theatertours met o.a. het Scapino Ballet maakt Gertjan de switch naar evenementen en muziek. Al snel belandt hij achter de lichttafel en doet hij veel ervaring op in de EDM- en festivalscene. Met die ervaring werkt hij in het theater als operator met ontwerpers als Henk-Jan van Beek en Marc Heinz. Hij toert met de Black Eyed Peas en bedient het licht bij de grote shows van André Rieu.

Als ontwerper in New York werkt hij aan een groeiend portfolio, met ontwerpen voor musicals, dans en toneel. In verschillende regionale theaters ontwierp hij voor musicals zoals *Chicago*, *My Fair Lady* en *Beauty and the Beast*. Als associate lighting designer was Houben vorig jaar even terug in Nederland bij de opstart van *On Your Feet* in het Beatrix Theater. Meest recent was hij als associate betrokken bij de Broadway revival van het toneelstuk *Children of a Lesser God*.

Four hour call

Anders dan in Nederland is het lichtontwerp een soort contract tussen de ontwerper en de productie. Houben: “Dat hameren ze er op de opleiding stevig in. Als je in het ontwerp iets vergeet in te tekenen, dan is dat jouw schuld.” En op Broadway loopt het dan al snel in de papieren. Als de technici langer moeten doorwerken geldt de *four hour call*, het minimaal aantal uren dat je ze inhuurt. “Je bent zo al gauw 25.000 dollar kwijt. En je haalt niet even snel wat lampen op. De verhuurbedrijven zitten allemaal op een uur rijden buiten de stad. Als er geen file staat dan.” <<